

Žalostna Marija

Mihaela Jarc

Pisalnik . . . naj pripovedujem o njegovih predalih? O njegovem pultu, kjer je ded Mihael slovesno reševal dedendolske županske posle? Ali o predniku iz Radohove vasi, ki ima tu spravljeno potrdilo, da je v letu 1812 v našem mestecu Višnja gora plačal »fronke« — žig Ilvria se košati v levem zgornjem kotu, v desnem: bureau de Weixelbourg? In stare višenjske fotografije v velikem predalu! Tisti veseli, nerodni birmanci, ki so komaj čakali zadnjega »žegna«, da bi prejeli veliko rdeče pisano moško ruto in v njej orglice, sladek drobiž, konjička, tolar za 5 Kron in morda tudi uro. Tukaj so še stari višenjski lovci — kmetje in »purgarji« — skupaj ob ubogih treh ležečih zajčkah; ohceti, nove maše, župani, pogrebi.

Ah, povedati moram še o šopku sredi pisalnika, nabranem na visoki samoti Kuclja, suh in barvast spominja še vedno na jesen.

Pod njegovimi vejami sloni Žalostna Marija.

Živa je. Glavo ima sklonjeno na stran. Iz polpriprtih oči ji je kanila solza in ta solza je vedno tu. Usta so drobna in blaga kot usta matere, ki sloni ob malem otroku. Z desnico se ji dotaknem lica — kako je kovina mrzla!

Spominek Žalostne Marije mi je že davno darovala pokojna pesnica Vida Tauferjeva. Ni vedno živel v mojem srcu. Bil mi je spomin, kot mnogo drugih, spravljen v predalni kot. Prišel je čas, ko je oživel.

Vido sem spoznala že v letu 1936, ob dnevih slovesne osemstoletnice stiškega samostana, ko nam je — manjši družbi — v cerkvi razlagala živi baročni križev pot slovenskega slikarja Fortunata Berganta. Takrat se nam je zazdela pesnica kot duh, njena globoka vernost je prevzela vse, ki smo jo poslušali. Do Bergantove umetnine je imela prav poseben odnos, tu je dobila navdih, da je v letu 1941 izdala svoj pesniški ciklus Križev pot, opremljen prav z Bergantovimi postajami. Žal je v današnjem našem slovstvu to lepo delo Tauferjeve popolnoma izgubljeno.

Od prvega srečanja naju je družila z Vido posebna vez. Ure in ure sva preživeli skupaj, prebirali sva naše lirske pesmi, se navduševali ob njih, jih recitirali poleti v samotni prazni šoli v Stični, kjer je bila Vida učiteljica; tu in tam naju je nepričakovano presenetil kakšen samostanski gost — poet, zgodovinar, pisatelj, kritik, tudi kakšna pesniška duša iz okolice se nama je pridružila. Kje je poletna noč, ko naju je pesnik vodil čez davno selišče Vir? Tisto tavanje med sanjami in resnico v luninih žarkih!

Vido sem občutila kot senco, kot dih, nekaj nadzemskega je izžarevala. Bila pa je tudi kot otrok, ki ga je bilo treba tolažiti in paziti nanj v družbi, vedno se ji je dozdevalo, da ni našla svojega mesta v njej. Sredi prešerne družbe te je včasih pogledala kot resnica sama, v njej ni bilo nobenega prostora za površnost, za videz. Vidi smo priredili literarno popoldne v stiškem gozdiču ob potoku. To je bilo recitacij, pogovorov, če ne celo govorov! Toda bila je vedno ranjena. »Vsaka lepota me boli« ... Kolikokrat sem čula te njene besede in tudi takrat jih je ponovila.

Žalostna Marija . . .

Darovala mi jo je na poti iz Stične proti Ivančni gorici, tam nekje ob baročni kapeli svete Družine, kjer sva se vedno spremljali. Takoj sem spoznala, da mi je

hotela podariti nekaj posebno svojega in kaj bi bilo bolj Vidino kot Žalostna Marija, ki jo je vedno hodila pozdravljat v samostansko cerkev pred glavni oltar. To je bil čas pred izdajo njene prve lastne zbirke pesmi *Veje v vetru*, pesnica je bila tedaj polna borbe upa in strahu. Kakšen praznik je bil, ko je prišla v letu 1939 zbirka med nas! Kritik je pisal: »Zbirka *Veje v vetru* ne bo imela samo prehodnega značaja, temveč bo spadala med tiste pesniške šopke, ki ne bodo izgubili svojega vonja.« Še: »Uglašnost je pri tej melodiozni in slikoviti pesnici glavna.« Drugi kritik: »Sploh so soneti Vide Tauferjeve najboljši med vsemi, kar so jih napisale slovenske pesnice in sodijo med naše najboljše pesnitve te klasične oblike.« In oprema zbirke (arh. Gizela Šuklje, sled Plečnikove krasitvene šole)! Je imela prej ali slej katera izmed slovenskih pesnic lepšo opremo svoje zbirke? Pa je bila le mala žepna oblika! Spominjam se mnogih pesmi iz zbirke, kako so v pesnici nastajale, se prelivale v izrazu, se umirile. Kolikokrat sva hodili po stezah stiške okolice, ko je tiho ponavljala svoje verze in se zahvaljevala, da jo spremljam, da jo poslušam in me ob končani pesmi vselej prosila, da sem ji verze glasno povedala. — Včasih, v letnem času, sva se pripravili z Vido tudi za kakšen daljši obisk, tako tudi v graščino Grunlof k slikarju Veselu — na steni prostrane umetnikove delavnice je že visela slika Vide, prosojnost sama.

Privršala je vojna vihra, viharji življenja in smrti so se zarezali v mladost.

Tista lepa skupnost nama je kmalu propadla. Prišle so velike spremembe, končno še Vidine selitve, nesreče, bolezen. Vmes je po vojni izdala *Izbrane liste* in *Svetle sadove*.

Težko je bilo začeti novo življenje. V tistem času sem dvignila iz pozabe spominek Žalostne Marije, toliko tolažbe sem začutila ob njem in toliko upov! Odtlej me vedno spremlja.

V letu 1960 smo že šli Vido obiskat v Dom na Bokalcah.

Leto 1963, Vida piše: »Spet hodim s teboj po lepih krajih Dolenjske. Nadih poletne krajine mi črta lepoto njene zemlje in vprašujem cvetice po svojih sanjah. Kdaj prideš k meni in mi prineseš njihove pozdrave? Pridi kmalu!«

»Lepota dolenjske krajine te dviga, opiši jo«, te vrstice mi je prihodnjo jesen težko bolna Vida Taufer še mogla napisati, za njimi še zadnjič jesenske pozdrave. V letu 1966 nas je zapustila.

In zopet pisalnik. Žalostna Marija na njem je nocoj vsa svetla. Samo korak in tu je okno, okno v predpomladni večer. Februarska večerna zarja je nalovila že toliko svetlobe, da je zrak poln obljub. Nagnem se ven, v vlažnost, v večer.

Na eni strani zarje se zagrinja v temo smrečja in noči visoki Stari grad davnih Višenjskih grofov, ki so podarili svoje zemljišče v Stični za gradnjo samostana.

Z druge strani, izpod farnih zvonov — v šumu cipres in smreke — tudi ob tej uri kliče iz jame »fajmošter višnjegorski«, Janez Cigler, prvi nagrajenec Mohorjeve družbe:

Tukaj trupla prah počiva,
duša tam plačilo vživa,
kličem milo iz temne jame:
moli, o prijatelj, zame!

Pod oknom je cesta. Včasih je bila tiha. Po njej je prihajala iz Stične Vida z Žalostno Marijo v srcu.